Victoria ROGA

CARACTERUL PROBLEMATIC AL CONCEPTULUI DE NEGAȚIE

Negația, un fenomen lingvistic simplu în aparență, rămâne a fi, în esență, o componentă a celei mai dificile probleme privind relația formă – conținut. Dat fiind faptul că negația e o categorie multiaspectuală, ea este supusă cercetării din perspectiva mai multor direcții ale lingvisticii, psiholingvisticii şi logicii.

Concepțiile lingvistice vizând sensul negației au multe tangențe cu cele ale logicienilor; în acelaşi timp, negația dintr-o limbă naturală nu este echivalentă cu cea din logică, ea pare să prezinte o problemă mai complicată decât cum o percep, de obicei, logicienii. În conformitate cu punctul de vedere al logicii clasice, negația „se referă totdeauna la toată propoziția; în acelaşi timp într-o limbă naturală ea poate să se refere atât la întreaga propoziție, cât şi la una din părțile ei componente" [3, p. 24].

În limba naturală există un şir întreg de mijloace de redare a negației, care implică, uneori, şi o nuanță emoțională.

Rămâne problematică până în prezent încadrarea negației într-un anumit nivel lingvistic, diferiți specialişti considerând-o fie categorie gramaticală [2, p. 7], fie sintactică [6, p. 51], fie semantică [5, p. 54], fie semantico-sintactică [7, p. 96], negramaticală [3, p. 59], logico-gramaticală [2, p. 7], gramatical-semantică [4, p. 36-44] sau logico-semantică [1, p. 23]. Există însă un consens, aproape unanim, asupra faptului că negația este „o expresie a lipsei legăturii între obiectele şi fenomenele ce există obiectiv în realitatea lingvistică" [4, p. 59].

Multitudinea concepțiilor logice şi lingvistice cu privire la sensul enunțului negativ dovedesc încă o dată caracterul problematic al acestui fenomen:

Concepții logice [3, p. 45-55] [2, p. 7-30]	**Idei definitorii**
Ontologică (Platon, Hegel, Bradly)	Concepția unei realități diferite de cea dată – teoria se bazează pe categoria neexistenței, care cumulează ideea privării, lipsei, a nonexistenței reale. Sensul enunțului negativ constă în transmiterea unei realități negative deosebite. Se evidențiază posibilitatea de a exprima una şi aceeaşi stare de fapt atât printr-o propoziție negativă, cât şi prin una pozitivă.

BDD-A20858 © 2005 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:51 UTC)

Gnoseologică (Aristotel, Aviccenna, Herbart) (Kant, Siegwart, Kogen)	Se delimitează 2 direcții: Concepția neexistenței a ceea ce este imaginat – negația nu este altceva decât expresia necorespunderii imaginarului cu realul. Concepția înlăturării cunoaşterii false – rolul special al negației este de a ne depărta de eroare (rătăcire).
Psihologică şi pragmatică (Russel, Bergmann, Windelband)	Enunțul negativ reprezintă un anumit „act de judecată", psihic al vorbitorului, reflectând comportamentul lui critic în raport cu reprezentările (esența enunțului negativ constă în exprimarea dezaprobării, neîncrederii din partea vorbitorului în raport cu conținutul unei judecăți pozitive concrete).

Concepții lingvistice [2, p. 49-77]	**Idei definitorii**
Concepția psihologică a negației (Ginneken, Jespersen, Havers, Paul)	Negația se consideră o exteriorizare subiectivă a psihicului uman, a unor reacții psihice, emoții.
Concepția pragmatică a negației (Stickel, Schmidt)	Negația este considerată o categorie funcțională, ce exprimă o atitudine de respingere (die ablehnende Einstellung) a vorbitorului față de enunț.
Concepția negației ca exprimare a lipsei legăturii obiective (Schendels, Rahimov, Alieva)	În calitate de obiect al negației în limbă sunt cercetate relațiile obiective, mai exact, lipsa lor în realitatea obiectivă.
Concepția negației ca expresie a scindării obiecă tive (разъединенность) (Vasilieva, Bulah, Ozerova)	Negația este considerată o categorie independentă, care are un analog corespunzător în realitate şi care este reflectarea scindării obiective.
Concepția unei modalități specifice negative (Admoni, Vinogradov)	Afirmația şi negația, forme de bază ale modalității, sunt esența exprimării realității şi respectiv nerealității, reflectarea în propoziție a legăturilor şi fenomenelor din lumea obiectivă.

BDD-A20858 © 2005 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:51 UTC)

Concepția negației ca un tip special de predicativitate (Makarova, Skrebnev, Gdovin)	Afirmația şi negația sunt considerate categorii polare ale predicativității (predicativitatea constând în faptul că propoziția comunică ceva – afirmă sau neagă un predicat).

Bazându-ne pe materialul cercetat, vom evidenția unele idei care ni se par mai rezonabile:

• Negația este o categorie logico-lingvistică.

• Negația logică şi cea lingvistică sunt fenomene care nu coincid (negația logică referindu-se constant la întreaga propoziție, în timp ce negația lingvistică e aptă de a se referi atât la propoziția în bloc, cât şi doar la una din părțile ei). De exemplu:

la nivel logic: Noaptea totuşi *nu pot dormi*. (**Mătuşa Courage**, 44);

la nivel lingvistic: Aber schlafe ich doch *nicht* nachts. (**Mutter Courage**, 35).

Observăm că, în funcție de modificarea intonației, negația poate fi şi parțială.

• Negația apare în cadrul fenomenelor proprii oricărui proces de comunicare, funcția pragmatică (funcțională) a negației fiind evidentă. Nu împărtăşim opinia pragmaticienilor tradiționali, care consideră că negația "nu are funcția de a comunica o informație, ci de a respinge, a înlătura sau corecta opinia adversarului" [2, p. 51].

Să urmărim umrătoarele exemple:

germ. Willst du es *nicht* so sagen?

– Aber ich *weiss doch nicht*, was du fragen willst.

(H. Fallada, **Kleiner Mann…**, p. 43);

rom. *Nu* vrei să spui tu singur?

– Dar *habar n-am* ce vrei să întrebi.(H. Fallada, **Încotro…**, p. 46).

În acest caz vorbitorul *comunică* faptul că nu ştie ceva.

Rolul contextului în depistarea (sesizarea) negației implicite este esențial:

germ. Wir verkaufen ehrlich Leinen und Schinken und sind friedliche Leute.

– *Da sieht man an deinem Messer, wie friedlich ihr seid*. (**Mutter…**, p. 11);

rom. Noi facem negoț cinstit cu albituri şi şuncă, noi suntem oameni paşnici.

– *Da, se vede după cuțit ce fel de oameni paşnici sunteți*. (**Mătuşa…**, p. 12).

Cuvântul-cheie „cuțit" formează, în context, o antiteză cu cuvântul „paşnic".

BDD-A20858 © 2005 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:51 UTC)

• B. Berceanu [1, p. 31] menționează un tip special de negație – cea incidentală:

germ. Jetzt bin ich ja nur gespannt auf die *sogenannte* Küche! (H. Fallada, **Kleiner Mann…**, p. 37);

rom. Sunt foarte curioasă să văd cum arată *aşa-zisa* bucătărie! (H. Fallada, **Încotro…**, p. 66).

Negația în acest caz nu are o formă lingvistică proprie, ea poate fi dedusă doar din context.

• Dezacordul, refuzul, protestul, respingerea pot fi redate nu numai prin intermediul propozițiilor enunțiative, ci şi prin imperative:

germ. Ein bißchen staubig, sagt er vorsichtig.

– *Bißchen!* Lämmchen sieht ihn flammend an. (H. Fallada, **Kleiner Mann…**, p. 36);

rom. Ei, puțin praf, spune el temător.

Puțin!! Mieluşica îl fulgeră cu privirile. (H. Fallada, **Încotro…**, p. 69).

Propoziția imperativă redă revolta vorbitorului; expresia *fulgeră cu privirile* dovedeşte că vorbitorul are în vedere contrariul, negând cele spuse de primul vorbitor.

• Negația apare atât în structurile de suprafață, cât şi în cele de adâncime. Să comparăm:

germ. Aber auf dem Lande gefiel es ihm *nicht*. (H. Fallada, **Kleiner Mann…**, p. 54);

rom. Dar *nu* i-a plăcut la țară. (H. Fallada, **Încotro…**, p. 87);

germ. Das sind evanghelische. Warum müssen sie evanghelisch sein?

– *Die pfeifen dir auf Glauben!* (= glauben überhaupt nicht) (Brecht B., **Mutter...**, p. 54);

rom. Aceştia îs protestanți: şi ce le-a venit să fie protestanți?

– *Ei scuipă pe credință!* (= nu cred) (Brecht B., **Mătuşa…**, p. 55).

În primul caz negația are formă lingvistică, în cel de-al doilea ea este redată printr-o expresie care denotă dezaprobarea vorbitorului.

Ținem să raportăm negația la modalitate, dat fiind faptul că în diferite nuanțe ale gradelor de intensificare expresivă, specifice negației, se reflectă coloritul modal al enunțului negativ:

germ. Ich werd dir deine Frechheit austreiben. Du weißt, dass du eine Lizenz *haben musst.* (= du hast sie nicht) (Brecht B., **Mutter…**, p. 9);

rom. Ce înseamnă drăcia asta? Ştii doar destul de bine că *s-ar cuveni* să ai licență. (= n-ai licență) (Brecht B., **Mătuşa…**, p. 7).

Rezultatele cercetării dovedesc faptul că fenomenul *negației* continuă să fie o problemă actuală atât pentru logicieni, cât şi pentru lingvişti. Interesându-ne mai mult latura lui lingvistică şi interogându-l cu preponderență sub acest aspect, concluzionăm că atât limba germană, cât şi cea română oferă o multitudine de modalități de redare a negației.

BDD-A20858 © 2005 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:51 UTC)

BIBLIOGRAFIE

1. Berceanu, B., *Sistemul negațiilor în limba română*, Bucureşti, 1999.
2. Бондаренко, В. Н., *Отрицание как логико-грамматическая категория*, Москва, 1983.
3. Дырул, А. М., *Негативно-афирмативные противопоставления*, Кишинёв, 1986.
4. Дырул, А. М., *К смыслу негативного предложения*, Кишинёв, 1982.
5. Helbig, Gerhard, *Die Negation*, Leipzig, 1975.
6. *Gramatica limbii române*, Bucureşti, 1966.
7. Stickel, G., *Untersuchungen zur Linguistik im heutigen Deutsch*, Braunschweig, 1970.

* * *

Brecht, B., *Mătuşa Courage şi copiii ei,* Chişinău, 1969.
Brecht, B., *Mutter Courage und ihre Kinder*, Berlin, 1961.
Fallada, H., *Încotro, omule?,* Bucureşti, 1965.
Fallada, H., *Kleiner Mann, was nun?,* Leipzig, 1995.

BDD-A20858 © 2005 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:51 UTC)